

НАЦІОНАЛІЗАЦІЯ ПАРТІЙНОЇ СИСТЕМИ УКРАЇНИ: МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ

NATIONALIZATION OF THE PARTY SYSTEM OF UKRAINE: RESEARCH METHODOLOGY

Манайло-Приходько Р.Ю.,

аспірант кафедри політології і державного управління
Ужгородського національного університету

У статті досліджується рівень націоналізації партійної системи України за результатами парламентських виборів 2014 року. Охарактеризовані фактори, які сприяють/заважають націоналізації партійних систем. Виокремлені критерії регіональних партій. Аналіз рівня націоналізації партійної системи України зроблено на основі емпіричних показників: індексу націоналізації Джонса – Майнварінга, індексу фрагментації, індексів ефективної кількості партій, індексу волатильності Педерсена. Охарактеризовано регіональні особливості парламентських виборів 2014 року, результати голосування за основні суб'єкти виборчого процесу у загальнодержавному виборчому окрузі. Розрахований індекс націоналізації за результатами виборів 2014 року становить 0,76. Зроблено відповідні висновки щодо особливостей націоналізації партійної системи України.

Ключові слова: партійна система України, індекс націоналізації партійної системи, індекс волатильності Педерсена, парламентські вибори 2014 р., політичні партії, регіональні партії.

В статье исследуется уровень национализации партийной системы Украины по результатам парламентских выборов 2014 года. Охарактеризованы факторы, способствующие/мешающие национализации партийных систем. Выделены критерии региональных партий. Анализ уровня национализации партийной системы Украины сделан на основании эмпирических показателей: индекса национализации Джонса – Майнваринга, индекса фрагментации, индексов эффективного количества партий, индекса волатильности Педерсена. Охарактеризованы региональные особенности парламентских выборов 2014 года, результаты голосования по основным субъектам избирательного процесса в общегосударственном избирательном округе. Рассчитан индекс национализации по результатам выборов 2014 года, который равняется 0,76. Сделаны соответствующие выводы относительно особенностей национализации партийной системы Украины.

Ключевые слова: партийная система Украины, индекс национализации партийной системы, индекс волатильности Педерсена, парламентские выборы 2014 года, политические партии, региональные партии.

In the article is being researched the rate of nationalization of the party system of Ukraine according to the results of parliament elections of year 2014. There were characterized factors, which promote/impede nationalization of party systems. The traits of regional parties were emphasized. The analysis of the nationalization rate of Ukraine was made based on the empirical parameters: index of nationalization of Jones-Mainwaring, index of fragmentation, indexes of effective number of parties, index of volatility of Pedersen. There were characterized local special aspects of parliament elections of year 2014, results of voting for the main subjects of elective process in general state electoral district. The calculated index of nationalization according to the results of elections of year 2014 is 0, 76. There were made corresponding conclusions about specification of nationalization of Ukraine's party system.

Key words: party system of Ukraine, index of party system nationalization, index of volatility of Pedersen, parliament elections of year 2014, political parties, regional parties.

Постановка проблеми. Одна з важливих функцій партій і партійних систем – інтеграція суспільства не тільки у політичному, а й у територіальному значенні цього слова. З цієї точки зору особливий інтерес у політологів викликає процес націоналізації партійних систем, під яким розуміють уніфікацію електоральної підтримки політичних партій у різних адміністративно-територіальних частинах держави.

Сутність процесу націоналізації полягає у територіальній гомогенізації електоральної поведінки з точки зору як електоральної участі, так і підтримки партій і партійних кластерів.

Партійну систему можна вважати націоналізованою, коли частина голосів, отриманих кожною окремою партією у різних адміністративно-тери-

торіальних частинах держави приблизно однакова. І навпаки, якщо електоральна підтримка партій є неоднорідною, то йдеться про ненаціоналізовану партійну систему.

Мета статті – охарактеризувати рівень націоналізації партійної системи України за результатами парламентських виборів 2014 р.

Для досягнення мети необхідно вирішити такі дослідницькі завдання:

– дослідити сутність процесу націоналізації та описати емпіричні методи дослідження даного явища;

– охарактеризувати регіональний вимір парламентських виборів 2014 р. в Україні;

– визначити рівень націоналізації партійної системи України за результатами виборів 2014 р.

У закордонній політичній науці високий рівень націоналізації партійної системи трактується як ознака її зрілості та консолідованості. При досягненні певного рівня націоналізації електоральний простір стає гомогенним, що свідчить про формування загальнонаціональної партійної системи, яка здатна інтегрувати у свій склад периферію. Тобто партії не тільки розмежовують суспільство, а й інтегрують його, оскільки вони зацікавлені в отриманні загальнонаціонального статусу і повсюдної підтримки. Вони таким чином стають інструментами територіальної інтеграції.

У закордонній літературі націоналізація розглядається як результат історичного процесу, пов'язаний з націєтворенням, стадіальним формуванням державності. Заведено вважати, що на першому етапі, який пов'язують з ХІХ ст., партійна підтримка мала локальний, фрагментарний характер і різнилася від регіону до регіону. Надалі процесі формування національних держав такий хаос змінювався більш-менш рівномірним розподілом. Іншими словами, націоналізація як процес являє собою тривалу історичну еволюцію у напрямку утворення національних електоратів і партійних систем. У результаті партії стають більш централізованими структурами, їх діяльність починає охоплювати всю країну, а регіональна специфіка голосування стає не такою помітною [10, с. 162].

У дослідженні націоналізації можна виокремити американський і європейський напрями. Американський напрям пов'язаний з вивченням особливостей становлення американської державності. Утворення загальнонаціональних партій у США відбувалося в кінці ХІХ ст., особливо у 1880–1896 рр. Ця тенденція була викликана укріпленням інституту президентства і підвищенням ролі партій у висуненні і підтримці кандидатів на цей пост, що у свою чергу потребувало зміцнення партійних комітетів, і, відповідно, подолання попередньої фрагментації, коли партійні структури захищали локальні і регіональні інтереси. Кінцевий результат націоналізації – утворення стійкої двопартійної системи конкурентних партій: Демократичної і Республіканської.

Активно у політичних дослідженнях використовується досвід націоналізації партійних систем і країн Європейського Союзу. У даному випадку дослідники апелюють до праць С. Роккана і його колег, які вивчали вплив соціально-політичних розмежувань на еволюцію партійних систем.

Дослідників у галузі націоналізації партійних систем насамперед цікавлять фактори, які сприяють/заважають націоналізації партійних систем. На думку російського дослідника Г. Голосова, до факторів, які мають суттєвий вплив на рівень націоналізації партійної системи, слід віднести [2, с. 131–135]:

1. Особливості пострадянського транзиту. Комуністичний режим не сприяв становленню структур громадянського суспільства, що сприяло високому рівню електоральної волатильності. Відсутність партійної ідентифікації змушувала виборців звертатися до інших чинників електорального вибору, насамперед, особистісних та загальнонаціонального масштабу. До особистісних чинників відносять: патронажні зв'язки, матеріальні ресурси, харизму тощо. До загальнонаціональних – проблеми, обговорюючи які, політичні партії мобілізують електорат (економічні питання, зовнішня політика тощо). Головним механізмом мобілізації стають ЗМК (насамперед, телебачення).

Особливість переходу до демократії на пострадянському просторі характеризується непартійним характером установчих виборів, які у свою чергу обумовили організаційну нерозвинутість партій і домінування особистісного компонента у політиці.

2. Федералізм. Децентралізація. Регіоналізм. Досить часто у політологічному дискурсі антитезою націоналізації виступає регіоналізація. Аналіз регіоналізації партійних систем включає: феномен регіональних партій, їх стратегії, участь у регіональних виборах, участь у загальнонаціональних виборах (самостійно чи у коаліціях з загальнонаціональними партіями).

У даному контексті інтерес викликають дослідження субнаціональних партійних систем, які формуються, насамперед, у децентралізованих державах, де регіональні вибори мають велике значення і відбуваються в умовах конкурентної боротьби зі специфічною акторською констеляцією (взаємне розташування політичних партій у певний проміжок часу).

У дослідженні націоналізації регіональними вважаються партії, які беруть участь у виборах лише на окремих територіях, і, відповідно, мають порівняно невелике територіальне покриття.

Другим важливим критерієм належності партій до категорії регіональних – наявність партикуляристської ідеології. У широкому значенні партикуляризм являє собою відстоювання окремими соціальними, етнічними, релігійними групами у державі своїх особистих інтересів, на противагу інтересам всього співтовариства або держави у цілому. У більш вузькому значенні цей термін використовується для позначення політичної тенденції окремих регіонів держави до самостійного політичного життя. Партії з такою ідеологією є суто регіональними.

Партії, які просто базуються у тих чи інших регіонах внаслідок свого походження (не маючи при цьому партикуляристської ідеології), або з огляду на їхню недостатню і фрагментовану підтримку, називають регіоналізованими [10, с. 175].

Дослідження націоналізації/регіоналізації партійної системи обов'язково повинно включати виокремлення найбільш типових і девіантних регіонів. Типові регіони голосують як країна у цілому, являючи собою її зменшену копію, і, скоріш за все, дають точну копію характерних для країни розмежувань.

Виокремлення девіантних регіонів дозволяє виявити території, які демонструють найбільші відхилення. Деякі з таких територій можуть бути слабоінтегрованими у політичний простір країни і бути джерелом сепаратистських настроїв. Крім того, при авторитарних режимах девіантність може бути результатом некоректного підрахунку результатів волевиявлення [9, с. 110–111].

3. Президентіалізм. Президентські вибори мають суттєвий вплив на електорат, оскільки завжди апелюють до загальнонаціональних проблем. Відтак він позитивно впливає на націоналізацію партійної системи, особливо коли президентські і парламентські вибори проводяться на протязі нетривалого терміну.

4. Електоральні правила та нормативно-правова основа функціонування політичних партій. Йдеться про одну із догм електоральної компаративістики, яка перевірена на масиві емпіричних даних, і сутність якої у тому, що місцева політична активність більш розвинута у виборчих системах з округами малої величини, тобто у плюральних виборчих системах [2, с. 135].

Що ж стосується нормативно-правової основи функціонування партійних систем, то слід зазначити, що жорстка централізація політичних партій завжди приводить до утворення/посилення регіональних політичних партій.

5. Етнічна фрагментація. Суттєвий вплив на фрагментацію партійних систем має етнічна гетерогенність суспільств, оскільки етнічність відносять до тих характеристик індивіда і групи, які найлегше піддаються політизації.

6. Особливості політичного режиму. Слід зазначити, що в умовах електорального авторитаризму з обмеженою конкуренцією політичних партій націоналізація партійної системи має нав'язаний характер. Вона є наслідком відсутності реального вибору, і, як правило, є поверхневою. Відтак вона може перестати бути такою внаслідок перегляду правлячою елітою партійної стратегії, або наростанням у суспільстві протестних настроїв [9, с. 103]. Дещо схожі процеси відбуваються і в умовах режиму електоральної демократії.

Якщо застосувати поняття «націоналізація» для української політичної практики, то воно буде означати формування загальнонаціональних характеристик партійної системи, які повторюються від регіону до регіону. Разом з тим, націоналізацію не слід ототожнювати з абсолютною однорідністю електоральної поведінки, яка

характеризується підтримкою якоїсь однієї політичної сили.

Для аналізу націоналізації партійної системи України використаємо такі емпіричні показники: індекс націоналізації Джонса – Майнварінга (PSNS), індекс фрагментації (F), індекси ефективної кількості партій (ENPV, ENPS), індекс Педерсена (Ip) [2; 5; 9; 10].

Дострокові парламентські вибори в Україні було призначено на 26 жовтня 2014 р. Вибори відбулися за змішаною виборчою системою. 21 листопада 2013 р. ВР України більшістю у 365 голосів проголосувала за необхідний для асоціації з Європейським Союзом законопроект «Про вибори народних депутатів України», внесений Партією регіонів. Але цей закон суттєвих змін до виборчої системи не вніс, оскільки він не змінив виборчу формулу, встановлену попереднім законом. Відтак усі основні його положення залишилися практично без змін. Закон передбачав створення закордонного виборчого округу, зміну процедури формування окружних виборчих комісій, зменшення розміру грошової застави при реєстрації, введення обмеження на розмір виборчого фонду, врахування при створенні виборчих округів компактного проживання національних меншин, а також посилення вимог до інформаційних агентств щодо висвітлення виборчого процесу [3].

У зв'язку з тимчасовою окупацією АР Крим та військовими діями на Сході України вибори не відбулися у 27 мажоритарних округах: АРК (10 округів), Донецька область (9), Луганська область (6), м. Севастополь (2).

ЦВК зареєструвала 52 партії – суб'єкти виборчого процесу. Йдеться про партії, які висунули кандидатів у мажоритарних округах і у загальнонаціональному виборчому окрузі. До виборчого бюлетеня для голосування за партійні списки було внесено 29 політичних партій [8].

Революційні події у Києві змінили позиціонування партійно-політичних сил напередодні виборів. По-перше, Партія регіонів скомпрометувала себе відмовою від європейської інтеграції і участі у виборах не приймала. Рейтинг її найближчого сателіта КПУ також суттєво понизився. Ті сили, які колись представляли Партію регіонів переформатувались у ПП «Опозиційний блок». Її утворили шість політичних партій: Партія розвитку України, ПП «Центр», Партії «Україна – Вперед!», ПП «Трудова Україна», Партія державного нейтралітету України, ПП «Нова політика». Окремо вирішив брати участь у виборах зі своєю партійною структурою ПП «Сильна Україна», С. Тігіпко.

По-друге, одним із наслідків Революції Гідності було утворення нових партійних структур: ПП «Блок Петра Порошенка» (з нею підписав угоду про спільну участь у виборах лідер ПП «УДАР»

В. Кличко), ПП «Народний фронт» (А. Яценюк), ПП «Правий сектор» (Д. Ярош), ПП «Об'єднання «Самопоміч» (А. Садовий).

По-третє, у виборах брали участь відомі виборцю партійні бренди ВО «Батьківщина», ВО «Свобода», Партія зелених України, ПП «Громадянська позиція» та інші [7, с. 160–161].

По-четверте, як завжди, у виборах брали участь маловідомі партійні структури, завдання яких були різні, але насамперед вони мали набрати хоч якусь кількість голосів, щоб стати відомими для виборців [фейк].

Результати голосування за політичні партії, які пройшли до ВР України, та за ті, які набрали не менше 1% голосів виборців, представлені у таблиці 1 [8].

У мажоритарних округах одержали депутатські мандати наступні партії, які не подолали виборчий бар'єр: ВО «Свобода» – 6 мандатів, Партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна» (далі ПП «Сильна Україна») – 1, ПП «Всеукраїнське аграрне об'єднання «Заступ» – 1, ПП «Правий сектор» – 1, ПП «Воля» – 1, а 96 депутатів позиціювали себе як самовисуванці [8].

Таким чином, найбільшу підтримку під час виборчої кампанії 2014 р. у всіх регіонах України мала ПП «Народний фронт», яка одержала 22,14% голосів і перемогла на виборах. Максимальний рівень підтримки був в Івано-Франківській (37,48%), Тернопільській (36,5%), Волинській (33,22%), Львівській (33,03%), Чернівецькій областях (32,39%). Рейтинги партій за результатами голосування у регіональному розрізі подано у таблиці 2.

Партія «Блок Петра Порошенка» посіла друге місце за результатами виборів, набравши 21,81% голосів. Хоча у цілому за кількістю мандатів партія зайняла перше місце у парламенті. Найбільшу підтримку вона отримала у Вінницькій області (37,45%).

Політична партія «Об'єднання «Самопоміч» виборола третє місце в українському парламенті (10,97%). Найбільшу кількість голосів партія отримала у м. Києві (21,39%), Львівській (18,78%), Київській (13,09%), Івано-Франківській (14,69%), Рівненській (11,08%) областях.

Політична партія «Опозиційний блок» посіла четверте місце з результатом 9,43%. Максимальну

Таблиця 1

Результати виборів до Верховної Ради України 26 жовтня 2014 року (за партійними списками)

№	Політична партія	%	К-ть місць за пропорційною системою	К-ть місць у мажорит. округах
1	Політична партія «Народний фронт»	22,14	64	18
2	Партія «Блок Петра Порошенка»	21,81	63	69
3	Політична партія «Об'єднання «Самопоміч»	10,97	32	1
4	Політична партія «Опозиційний блок»	9,43	27	2
5	Радикальна партія Олега Ляшка	7,44	22	0
6	ВО «Батьківщина»	5,68	17	2
7	ВО «Свобода»	4,71 %	–	6
8	КПУ	3,88 %	–	0
9	Партія Сергія Тігіпка «Сильна Україна»	3,11 %	–	1
10	ПП «Всеукраїнське аграрне об'єднання «Заступ»	2,65 %	–	1
11	ПП «Правий сектор»	1,8 %	–	1

Таблиця 2

Рейтинги політичних партій, які пройшли до Верховної Ради у 2014 році у макрорегіонах України

Політична сила	Захід України (%)	Центр України (%)	Південь України (%)	Схід України (%)	Донбас (%)
Політична партія «Народний фронт»	22,4	27,1	24,5	17,8	13,8
Партія «Блок Петра Порошенка»	31,7	22,4	12,5	12,5	8,7
Політична партія «Об'єднання «Самопоміч»	16,3	14,1	9,9	12,2	6,5
Політична партія «Опозиційний блок»	0,7	2,4	11,6	21,3	27,2
Радикальна партія Олега Ляшка	5,7	7,7	4,8	5,6	6,4
Всеукраїнське об'єднання «Батьківщина»	4,5	6,1	5,1	6,2	2,3

підтримку партії надано у Донецькій (38,69%), Луганській (36,59%), Харківській областях (32,16%).

Радикальна партія Олега Ляшка зайняла п'яте місце (7,44%). Найбільшу кількість голосів виборців одержала у Центральній Україні: Полтавській (10,85%), Сумській (10,61%), Черкаській (10,06%), Кіровоградській (11,67%) областях.

ВО «Батьківщина», у порівнянні з 2012 р., суттєво втратило свої позиції в українському суспільстві і посіло шосте місце (5,68%). Цьому є ряд як об'єктивних, так і суб'єктивних причин (ув'язнення Ю. Тимошенко, вихід з партії відомих лідерів тощо) [7, с. 162–163].

Лідерство політичних партій у регіональному вимірі подано у таблиці 3 [8].

Таблиця 3
**Лідерство політичних партій
на парламентських виборах 26 жовтня
2014 року за результатами голосування
у регіонах України**

Назва партії	Лідерство за результатами голосування у загальнодержавному виборчому окрузі
Партія «Блок Петра Порошенка»	Вінницька, Закарпатська, Миколаївська, Одеська, Сумська, Херсонська, Чернігівська, м. Київ (7 областей)
Політична партія «Народний фронт»	Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Київська, Кіровоградська, Львівська, Полтавська, Рівненська, Тернопільська, Хмельницька, Черкаська, Чернівецька (12 областей).
Політична партія «Опозиційний блок»	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська, Харківська (5 областей)

Не одержали місць у парламенті дві ідеологічні партії (ліворадикальна КПУ та праворадикальна ВО «Свобода»), які на попередніх виборах у 2012 р. набрали більше ніж 10% голосів виборців. Такий результат є природним для КПУ, яка останнім часом скомпрометувала себе в українському суспільстві.

ВО «Свобода» втратила підтримку виборців, оскільки з нею на електоральному полі боролись за голоси виборців декілька партій народно-демократичного спрямування: Партія «Блок Петра Порошенка», ПП «Народний фронт», але у більшості своїй голоси партії відійшли до нового потужного проекту ПП «Об'єднання «Самопоміч».

Таким чином, за підсумками парламентських виборів України 26 жовтня 2014 р. 77,66% виборців проголосували за «проукраїнські» партії, а 16,42% – за «проросійські партії». Лише у

Донецькій та Луганській областях (на територіях, які перебувають під контролем України) більшість виборців проголосували за «проросійські» партії, у Харківській області – відносна більшість виборців підтримала «проукраїнські» партії, а у решті областей України абсолютна більшість виборців підтримала «проукраїнські» партії [7, с. 165].

Отже, до парламенту за результатами виборів потрапили чотири нові політичні партії. Таким чином, формат партійної системи за результатами знову кардинально змінився, що було наслідком революційних подій в українському суспільстві.

Для визначення рівня націоналізації партійної системи України та політичних партій, які отримали депутатські мандати, використаємо індекс націоналізації Джонса – Майнварінга. В основу розрахунку індексу покладений коефіцієнт Джинні (G). Індекс націоналізації (PNS) для окремої партії розраховується за формулою: $1 - G$. Кумулятивний індекс націоналізації партійної системи (PSNS) є сумою добутків індексів націоналізації партій і часткою голосів, отриманих цими партіями [5].

У нашому випадку кумулятивний індекс націоналізації ми розрахуємо по спрощеній формулі, оскільки ми не розраховували індекс націоналізації для всіх партій, які брали участь у виборчому процесі, а тільки для тих, хто подолав виборчий поріг (за виключенням ВО «Свобода»). Це можливо зробити наступним чином: $PSNS = PNS_1 + PNS_2 + \dots + PNS_n / n$ (де n – кількість партій, які подолали виборчий бар'єр).

Індекси PSNS і PNS варіюються від 0 до 1: чим вони ближчі до 1, тим рівніше розподіляються голоси виборців, тобто це свідчить про вищий рівень націоналізації партійної системи (партії). І, навпаки, чим показник ближче до 0, тим менш націоналізованою є партійна система (партія).

Розрахунки індексу націоналізації партій, які отримали депутатські мандати (за виключенням ВО «Свобода») є такими: ПП «Народний фронт» – 0,77, ПП «Блок Петра Порошенка» – 0,9, ПП «Об'єднання «Самопоміч» – 0,8, ПП «Опозиційний блок» – 0,42, Радикальна партія Олега Ляшка – 0,81, ВО «Батьківщина» – 0,92, ВО «Свобода» – 0,75. Кумулятивний індекс PSNS дорівнює 0,76.

Наші розрахунки індексу націоналізації партійної системи за результатами парламентських виборів 2012 р. дають наступний результат: індекс націоналізації Партії регіонів – 0,71, ВО «Батьківщина» – 0,76, ПП «Удар» – 0,84, КПУ – 0,67, ВО «Свобода» – 0,54, ПП «Україна – Вперед!» – 0,77, ПП «Наша Україна» – 0,58, Радикальна партія Олега Ляшка – 0,6. Кумулятивний індекс PSNS дорівнює 0,68.

Вітчизняним дослідником Ю. Морозюком індекс націоналізації партійної системи був роз-

рахований за результатами виборів до ВР України 1998–2007 рр. і його величина була такою: 1998 р. – 0,72, 2002 р. – 0,68, 2006 р. – 0,7, 2007 р. – 0,73 [5]. Якщо взяти до уваги розрахунки Ю. Морозюка і наші розрахунки за результатами парламентських виборів 2012 та 2014 рр., то можна зробити висновки про середній рівень націоналізації партійної системи України, який коливається у межах 0,68–0,73.

Для більш глибокого розуміння процесів, які відбуваються у партійному середовищі, слід розрахувати індекси ефективної кількості політичних партій (ENPV, ENPS), індекс фрагментації (F) та індекс волатильності Педерсена (Ip), які зможуть дати відповідь про рівень консолідованості партійної системи та її конфігурацію. Розрахунок індексів подано у таблиці 4.

Таблиця 4

Індекси, які характеризують розвиток партійної системи України за результатами парламентських виборів 2014 року

	PSNS	F	ENPV	ENPS	Ip
2014	0,755	0,87	7,9	5	44

Висновки. Аналіз результатів виборів та розрахунки індексів дають змогу зробити наступні висновки.

Рівень націоналізації партійної системи залежить від таких чинників: особливостей демократичного транзиту, рівня децентралізації, елек-

торальної формули, форми правління, етнічної фрагментації, актуальних соціально-політичних поділів тощо.

Особливості переходу до демократії, які характеризувалися непартійним характером установчих виборів, обумовили організаційну нерозвинутість політичних партій та домінування особистісного компонента під час голосування у ході всієї посткомуністичної електоральної практики в Україні.

За результатами виборів регіональний вимір партійної підтримки виглядав наступним чином: ПП «Блок Петра Порошенка» отримала перемогу у 7 областях і м. Києві, ПП «Народний фронт» у 12 областях України. Причому їх перемога була регіонально розрізною, тобто вони перемагали і у Центрі, і на Заході, і на Півдні України. На Сході України перемогу отримала ПП «Опозиційний блок» (перейменована Партія регіонів).

Індекс націоналізації партійної системи України за результатами парламентських виборів 2012 і 2014 рр. був достатньо високим 0,68 і 0,76 відповідно. Високий індекс націоналізації разом з відповідними значеннями індексів волатильності і ефективної кількості партій може свідчити про консолідацію партійної системи. У нашому випадку висновок буде іншим: попри високий показник індексу націоналізації, ми не можемо говорити про консолідацію партійної системи у зв'язку з дуже високим рівнем індексу Педерсена, який констатує неусталеність партійних уподобань.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Гайворонский Ю. Консолидация партийных систем в контексте трансформации электорального пространства и политических режимов / Ю. Гайворонский // *Полития*. – 2014. – №2. – С. 141–154.
2. Голосов Г. Национализация партийной системы: российская специфика / Г. Голосов, В. Григорьев // *Политическая наука*. – 2015. – №1. – С. 128–156.
3. Динаміка партійного представництва в Україні після революції Гідності / С. Коннончук (ред), С. Горобчишина. – Київ : Агентство Україна, 2016. – 44 с.
4. Малко Р. Фейкові, брате, часи настали. Як розуміти величезне розмаїття партій на місцевих виборах / Р. Малко // *Український тиждень*. – 2015. – № 42. – С. 18–20.
5. Морозюк Ю. Партійна система України: визначення рівня націоналізації / Ю. Морозюк [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://naub.oa.edu.ua/2012/partijna-systema-ukrajiny-vyznachennya-rivnya-natsionalizatsiji/>
6. Мацієвський Ю. У пастці гібридності: зігзаги трансформацій політичного режиму в Україні (1991–2014) / Ю. Мацієвський. – Чернівці : Книга – XXI, 2016. – 277 с.
7. Остапець Ю. Еволюція партійної системи України в умовах трансформації соціальних і політичних структур / Ю. Остапець, Н. Шестак, І. Дудінська // *Серія «Studia Regionalistica»*. № 9; НДІ політичної регіоналістики; ДВНЗ «Ужгородський національний університет»; Агенція досліджень регіонального соціуму «Карпатія». – Ужгород : ЗІППО, 2016. – 252 с.
8. Офіційний сайт Центральної Виборчої Комісії [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cvk.gov.ua>
9. Туровский Р. Электоральное пространство России: от навязанной национализации к новой регионализации? / Р. Туровский // *Полития*. – 2012. – № 3. – С. 100–119.
10. Туровский Р. Национализация и регионализация партийных систем: подходы к исследованию / Р. Туровский // *Полития*. – 2016. – №1. – С. 162–180.